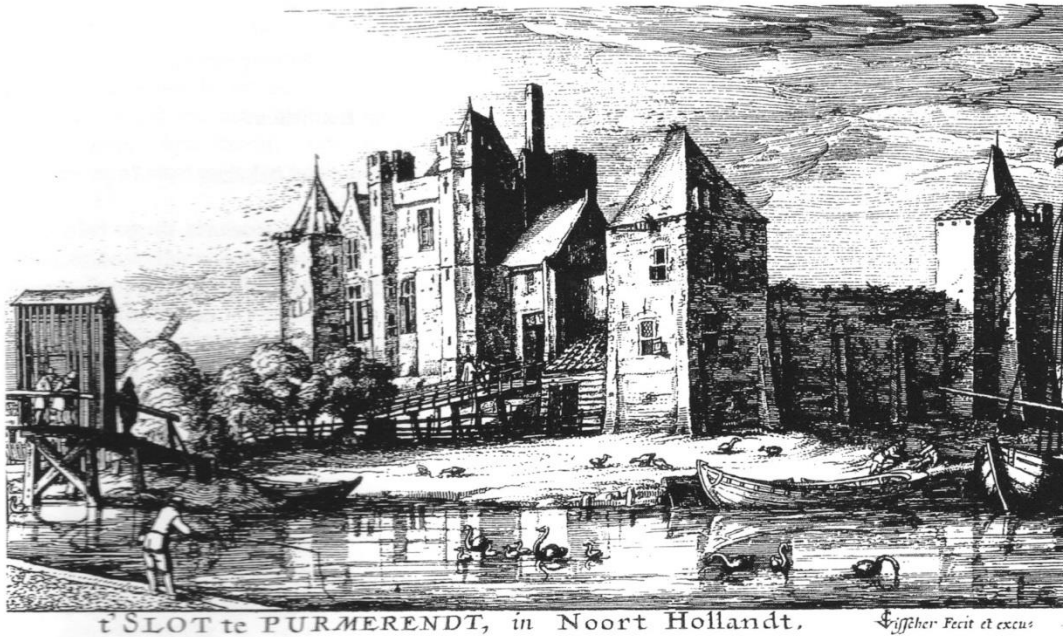

ONDER N.A.P.

**NIEUWSBLAD VAN DE
ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP
PURMEREND**

Onder N.A.P. is het bulletin van de Archeologische Werkgroep Purmerend onder redactie van : Kees van Haver, Paul de Groot en René en Lilian Lust

De Archeologische Werkgroep is opgericht per 22 december 1995 en ingeschreven bij de kamer van Koophandel Noordwest Holland te Alkmaar onder nr. V 40626264.

De werkgroep heeft haar werkavond elke dinsdag van 20.00 uur tot 22.00 uur in gebouw "de Ark" Wilhelminalaan 1, 1441 EK te Purmerend (tevens postadres)
Telefoon : Dinsdagavond 0299 – 417542
E-mail : archeol@xs4all.nl

Het huidige bestuur is als volgt samengesteld:

Voorzitter (interim)

J.T.F. van Waard 0299 – 683195

Penningmeester

J.T.F. van Waard

Algemene bestuursleden

K. van Haver

N. van den Brom

R. Lust

J. Lankelma

Vorbereidend Opgravings Coördinator

P.J. de Groot 06-18316092

Contributiebedragen per jaar

- volwassenen € 16,-

- jeugdleden (t/m 17 jaar) € 11,50

- donateurs € 7,-

Bankrekening: Fortis Bank 98.02.09.013

Aanmelding als lid of donateur kan schriftelijk aan bovenstaand postadres, maar ook op de werkavonden.

Vriendelijk verzoek om bij verhuizing uw nieuwe adres schriftelijk door te geven.

Opzegtermijn: twee maanden voor het verstrijken van een verenigingsjaar.

Copyright:

Archeologische Werkgroep Purmerend

Onder N.A.P. nr. 9

Inhoudsopgave:

Colofon	2
Voorwoord	3
Bestuursmededelingen	3
Historisch Platform Purmerend	3
Schenkeningen algemeen	3
Een lid van de werkgroep vertelt	4
Bezoekje aan Bethlehem	5
Een schenking nader bekeken	7
Onderzoek Padjedijk	8
Onderzoek Melkweg	10
Waarneming Beemsterburgwal	12
Uit de collectie	14
Diversen	15

Voorblad: Slot Purmersteyn te Purmerend met slotgracht anno 1625 . (kopergravure Claes Janszoon Visscher)

Voorwoord

Eindelijk weer een onder NAP!. Daar er niemand meer is die ons verenigingsblad kon verzorgen hebben een aantal leden van de vaste groep de handen ineengeslagen om in ieder geval dit jaar nog een blad uit te brengen. Het streven blijft echter wel dat het blad ten minste twee keer per jaar uitkomt. Wij zullen er alles aandoen om dit te bewerkstelligen. Wij hopen dan ook dat er vlug iemand beschikbaar komt die deze taak op zich wil nemen. Tot dan zullen de vaste leden van de werkgroep, Paul de Groot en Kees van Haver, deze taak op zich nemen. Wij bedanken hen hierbij voor de tomeloze inzet die ze hieraan gegeven hebben.

In dit blad wordt aandacht geschonken aan een aantal onderwerpen: een samenvatting van het onderzoek op de Padjedijk, het onderzoek op de Melkweg en een waarneming aan de Beemsterburgwal 2-3. Ook een verhaal van het bezoek aan de opgraving in de gemeente Hoorn van een Klooster. Tevens zijn er ook de vaste items weer aanwezig.

Bestuursmededelingen

Unaniem is er besloten dat Jan van Waard voorlopig onze voorzitter blijft. Ondanks dat hij ook penningmeester is voorziet het bestuur hierbij geen problemen.

Onze voorzitter Jan van Waard, opgelucht dat er weer een blad verschijnt.

Historisch Platvorm Purmerend

Aansluitend op het verhaal in dit blad over het onderzoek aan de Padjedijk zal de vitrine van het Willem Eggert Centrum ingericht worden met een aantal voorwerpen die tijdens deze opgraving zijn aangetroffen. Deze voorwerpen zijn te zien van af eind november 2005. De vitrine bevindt zich naast de roltrappen tegenover de ijssalon.

Schenkeningen

Er zijn een aantal schenkingen gedaan aan het museum op de Kaasmarkt in Purmerend. Daar dit veelal fragmentarische bodemvondsten betrof heeft het museum deze aan de archeologische werkgroep overgedragen. Deze schenkingen zijn nog niet helemaal verwerkt door ons maar zullen alle gedocumenteerd worden. Een verslag in dit magazine volgt.

Een lid van de werkgroep vertelt:

Ik ben Jan van Waard, lid van de werkgroep sinds 1987. Mijn huidige status is penningmeester en interim voorzitter. Sinds de archeologische werkgroep is opgericht in 1986 was ik al actief in de vereniging. Omdat ik zeer geïnteresseerd was in de oudheidkunde ben ik lid geworden. Mijn interesse werd gewekt tijdens mijn werkzaamheden aan de Metro in Amsterdam, rond 1981. Ik vond destijds tijdens de werkzaamheden een aantal oude voorwerpen die mij zeer nieuwsgierig maakte. Daarna moest ik aan het werk op het Waterlooplein waar ook nieuwbouwplannen waren. Toen het archeologisch onderzoek door de archeologische dienst van Amsterdam op het Waterlooplein was afgesloten kregen geïnteresseerden, waaronder ik dus, de kans om te kijken en daarbij werden ook wel voorwerpen aangetroffen. Hierna was mijn interesse helemaal gewekt, vooral door de mooie structuren die in de wanden te zien waren. Vooral de coupes die de oude beerputten en waterputten vertoonden vond ik schitterend om te zien. Die tijd was ik al lid van de vereniging historisch Purmerend. In 1991 ontstond de kans eindelijk eens een opgraving uit te voeren in Purmerend welke we direct hebben aangegrepen. Ik heb toen allerlei instanties aangeschreven om een geldbedrag bij elkaar te krijgen om hier een oudheidkundig onderzoek uit te voeren. Gelukkig waren vele middenstanders en de Gemeente Purmerend bereidt een flinke duit in het zakje te doen waarna de eerste opgraving door de pas opgerichte archeologische werkgroep een feit werd. Ik heb toen een archeoloog in kunnen huren, mw. Tosca Van de Walle, welke zeer bereidwillig was het onderzoek te leiden. Onder leiding van haar en mét medewerking van onze werkgroep en de AWN Assendelft hebben we dit tot een zeer mooi resultaat kunnen brengen. Tegenwoordig hebben we het moeilijk vanwege weinig mankracht maar onze vaste kern is niet klein te krijgen. Bij voorbaat mijn hartelijke dank aan deze.

Archeologisch onderzoek naar het klooster Bethlehem

Donderdag 1 november 2005 heeft Paul de Groot een bezoekje gebracht aan een archeologisch onderzoek in de Gemeente Hoorn. Na eerst een afspraak gemaakt te hebben met de projectleider Kees Aay van de archeologische dienst Hoorn kon hij op deze donderdag langs komen. Na zeer vriendelijk ontvangen te zijn met waarbij een warme kop chocolade werd genuttigd gaf de heer Aay tekst en uitleg over dit onderzoek. Het onderzoek richtte zich op de overblijfselen van het klooster Bethlehem. Dit klooster was gelegen tussen Zwaag en Blokker. Vanuit Sneek zijn destijds een aantal geestelijken naar dit gebied gekomen welke het klooster hier in 1474 hebben gesticht. Het kerkhof werd in 1494 ingewijd. In eerste instantie werd het klooster gewijd aan de orde van Franciscus van Assisi maar na 4 jaar al werd deze orde gewijzigd en werd het klooster aan St. Heronymus gewijd. In geschriften wordt vermeld dat hier in deze periode 10 á 12 nonnen gevestigd zaten welke uit Friesland afkomstig waren. Het klooster heeft slechts 100 jaar bestaan en is in 1573 zéér grondig gesloopt. Tijdens het veldonderzoek zijn nog wel de funderingen aangetroffen waarop het muurwerk gebouwd was. Deze funderingen bestonden uit puin welke op de kleilaag werden aangebracht. Het muurwerk was geheel verdwenen door de grondige sloop. Het sloopmateriaal werd her en der verspreid en er waren diverse puinsporen waar te nemen. Tijdens onderzoek in de archieven kwam naar voren dat het klooster ongeveer 75 meter in het vierkant moet zijn geweest. Echter de aangetroffen sporen wijzen erop dat het klooster groter moet zijn geweest.

Ingegraven fundatie voor een muur van het klooster

Het onderzoek op deze dag was gericht op het terrein achter het klooster. Op dit terrein werden een aantal afvalkuilen ontdekt welke nog verder onderzocht moeten worden. De afvalkuilen behoren vermoedelijk bij een boerderij die in latere periode hier heeft gestaan. Ook op het terrein werd een grote houten waterton aangetroffen waar bij het leeghalen helaas geen vondsten werden aangetroffen. De gehele ton zal naar de archeologische dienst in Hoorn worden overgebracht alwaar hij geconserveerd en geprepareerd zal worden. Het gehele terrein bevat vele vondsten, voornamelijk de resten van gebruiks aardewerk zoals grappen, borden e.d. Vele zakken met vondsten zijn al naar de archeologische dienst overgebracht waar ze gewassen zullen worden waarna het gepuzzel kan beginnen.

De waterton in duigen

Het intekenen van de sporen

Tijdens het uitspitten van een afvalkuiltje werd veel scherf- en botmateriaal aangetroffen waarbij een vrijwel compleet graapje (kookpotje) uit de 16^e eeuw.

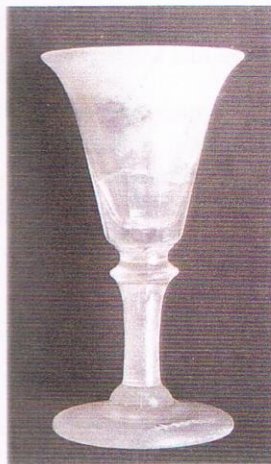
Het 16^e eeuwse graapje nog ongereinigd

Het onderzoek zal nog ongeveer 4 á 5 weken duren met hopelijk nog vele sporen en artefacten die helpen de historie van dit gebied vast te leggen.

Paul de Groot
november 2005

Een schenking nader bekeken

De familie P.Hartwijk uit Purmerend heeft diverse bodemvondsten aan het museum geschonken. De vondsten komen uit het leegwaterpark in de Purmer waar volgens hun zeggen een molen heeft gestaan. Het museum heeft deze vondsten aan de archeologisch werkgroep overgedragen daar deze er meer kennis van heeft. De vondsten zullen hier verwerkt en beschreven worden waarna deze aan het depot te Wormerveer zullen worden overgedragen indien dit mogelijk is. De vondsten die enig belang kunnen hebben voor Purmerend zullen worden opgenomen in onze collectie welke wij gebruiken voor tentoonstellingen en educatieve doeleinden. Eén van de vondsten welke in onze collectie is opgenomen betreft een kelkglas.

Het glas is niet compleet maar kan het profiel aan een zijde goed weergeven. Het glas is gemaakt tussen 1875 en 1925 en werd gebruikt voor het drinken van wijn. Het is van een kleurloos glas gemaakt en de onderkant van de kelk is geslepen in 9 facetten. De stam heeft een knoop en het pontilmerk onder de platte voet is weggeslepen.

De resterende vondsten bestaan uit 28 kleipijpen daterend vanaf de 17^e tot en met de 19^e eeuw. Tevens een aantal pijpestelen, fragmenten glas, steengoed en aardewerkfragmenten waaronder een bordje van rood aardewerk uit de 17^e eeuw en een groot fragment van een kwispedor (spuugbakje) uit de 18^e eeuw. (zie foto)

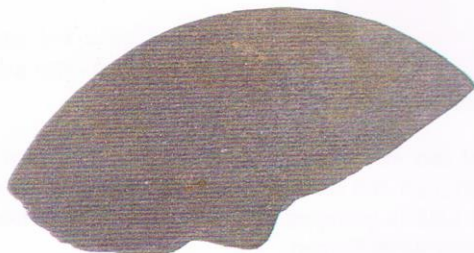
Onderzoek Padjedijk 9 en 11 te Purmerend 2002 (Kees van Haver)

Daar in de vitrine in het Willem Eggert Centrum eerdaags een aantal voorwerpen te bezichtigen zijn afkomstig van deze opgraving wilden wij nog even het onderzoek voor het geheugen opfrissen.

In de week van 18 tot en met 22 februari 2002 kreeg de Archeologische Werkgroep Purmerend (AWP) een unieke gelegenheid om samen met het professionele Archeologische Diensten Centrum te Amersfoort (ADC) een definitief archeologisch onderzoek te verrichten aan Padjedijk nr. 9 en 11.

Doel was een beeld te verkrijgen van de reeds aanwezige muurresten uit de 17^e en 18^e eeuw, haar oudste bewoningsporen, op welke diepte en in welke vorm. Helaas was een deel van het voorterrein verontreinigd door sloopresten met asbest, wat onderzoek aldaar dus niet toestond.

Uit archiefbronnen is gebleken dat zich op deze locatie in 1733 een woonhuis bevond welke was ingericht als grutterswinkel. De winkel was middels een erf afgescheiden van een grutterij en mosterdmaalderij op het achterterrein. De zorgvuldig aangelegde zware 17^e eeuwse funderingen, alsmede een groot fragment van een maalsteen, deel uitmakende van de mechanische installatie, onderbouwen deze bronnen.

FRAGMENT MOLENSTEEN

Bijna het gehele terrein is ontgraven tot een diepte van 50 centimeter onder het maaiveld. Ná documentatie en verzameling van het vondstmateriaal, muurresten en sporen is een deel van het terrein vrijgemaakt van funderingen en een sleuf van twee meter breed bij twee meter diep uitgegraven om de bodemopbouw te kunnen onderzoeken. Dieper onderzoek bleek door de hoge grondwaterstand en drijfzandachtige lagen niet overal mogelijk te zijn op deze locatie. Op ongeveer twee meter onder het maaiveld werden rieten matten aangetroffen. onder deze matten werden ophogingslagen aangetroffen uit het 3^e kwart van de 14^e eeuw. Dit gelet op het aangetroffen aardewerk. De matten diende waarschijnlijk ter stabilisering van de grond en de daarop aangebrachte ophogingslagen. De oudste laag dateerde uit de late 15^e of vroege 16^e eeuw, mogelijk doorlopend in de 17^e eeuw.

Tussen het woonhuis en grutterij werd een houten vierkante beerput aangetroffen op het erf met een diepte van ongeveer 1,5 meter onder het maaiveld. De put was goed geconserveerd, ongestoord en rijk gevuld met vondstmateriaal.

Uit het verrichte onderzoek, alsmede aangetroffen vondstmateriaal komt naar voren dat de eerste ophoging dateert uit de 14^e eeuw, waarna in de late 15^e en vroege 16^e eeuw verdere ophogingen volgde. De eerste sporen van bewoning dateren van kort na 1500. De grutterij en mosterdmaalderij dateren uit de 17^e tot en met de 19^e eeuw, er is sprake van intensieve bewoning en gebruik.

De vondsten uit de 16^e en 17^e eeuw, o.a. de importen zoals Portugees en Italiaans aardewerk wijzen op een zekere welstand van de toenmalige bewoners in deze periode.

(Verpakkings) Kruik van het Iberisch Schiereiland 1525-1600

De vondsten uit de beerput wijzen op een meer dan modale levensstijl. De heersende mode in de 17^e eeuw en latere perioden, werden gevolgd met gebruikmaking van goedkopere kwaliteit van materialen op het gebied van aardewerk, rookgerei en glas.

Bord (Immitatie kraakporselein)
1700-1725

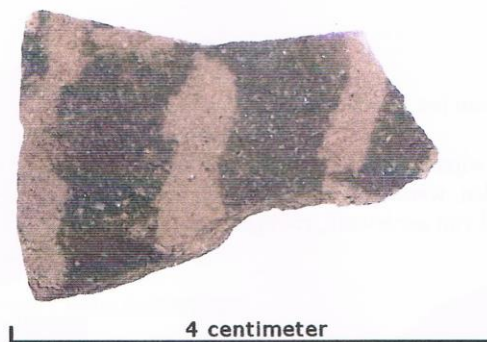

Wafelbeker
1650-1725

Onderzoek op de Melkweg

D.d. 21 juli 2005 heeft de werkgroep een onderzoek uitgevoerd op de Melkweg in het gebied Weidevenne van de Gemeente Purmerend. Deze weg vormde reeds eeuwen geleden een verbindingsweg tussen Amsterdam en Purmerend via Buiksloot, Landsmeer, Den IJp en Purmerland. Het onderzoek kwam tot stand daar het vermoeden bestond dat een groot gedeelte van de weg ontgraven zou worden. Bij navraag bleek dit inderdaad het geval te zijn wegens de aanleg van een toekomstige brug. Daar er geen mogelijkheden meer waren voor een degelijk onderzoek door een professioneel bedrijf voelde de Werkgroep zich geroepen om hier zo goed als mogelijk een onderzoek uit te voeren. Met de instemming van de Gemeente Purmerend en de projectleider aldaar mochten we tijdens de werkzaamheden van de graafmachine en met behulp van deze diverse gegevens verzamelen.

Er werd begonnen aan de buitenkant van de weg waarbij de oude schroeiing te voorschijn kwam. Na deze gefotografeerd te hebben werd uit de afgegraven grond voor deze schoeiing het scherfmateriaal verzameld. Het materiaal wat hier aangetroffen werd liet zich dateren in de 17^e en 18^e eeuw. Na het verwijderen van de schoeiing kwam na enig graafwerk een tweede schoeiing aan het licht. Deze was grotendeels verstoord door de druk van buitenaf. De vondsten die hier werden gedaan bestonden uit botmateriaal en fragmenten van gebruiks aardewerk. Het scherfmateriaal kon gedateerd worden in de 12e en 13e eeuw. Bij dit scherfmateriaal kon één scherf herkend worden afkomstig van het zogenaamde Pingsdorfaardewerk.

Pingsdorf wandfragment van een pot uit de 12e eeuw
behandeld met een engobe versiering

Het resterende scherfmateriaal was vrijwel allemaal afkomstig van kogelpotten, kookpotten uit de 12e en 13e eeuw, welke merendeels lokaal vervaardigd zullen zijn. Bij het verder afgraven en verdiepen van de weg werden op de scheiding van het veen en de ophoging meerdere kogelpotfragmenten aangetroffen. De vondsten van deze locatie bevestigen dat de Melkweg in de 12^e en 13^e eeuw in gebruik was als verbinding naar de rivier de Where.

In het profiel van de put was duidelijk de veenlaag herkenbaar welke varieerde van 80 centimeter dikte in het midden van de weg tot ongeveer 60 centimeter aan de buitenkant. Bij het verdiepen door de graafmachine in de put werd de grijze kleilaag zichtbaar waarop het veen zich bevond had. Om ongeveer 14.00 uur was de weg geheel doorgraven en na vele foto's en gegevens verzameld te hebben konden wij deze dag als geslaagd eindigen. Uit de afgegraven grond is later nog scherfmateriaal verzameld. Hierbij werd er door Gerard Graas (A.W.N.-Zaanstreek) een fragment van een benen weefkam en een spinsteen uit de 13^e of 14^e eeuw aangetroffen.

Benen weefkam uit de 13^e of 14^e eeuw.

Waarneming Beemsterburgwal 2-3 te Purmerend

Zaterdag 5 februari 2005 heeft de AWP een waarneming gedaan in het pand aan de Beemsterburgwal 2-3. In overleg en met steun van de Gemeente Purmerend en de eigenaar, de heer Vladimir, mochten wij de gehele zaterdag gebruiken voor onze waarneming. Gezien de eigenaar zijn pand inpandig aan het verbouwen was waarbij hij de vloer verwijderd had wilde hij tevens het niveau verlagen wat inhield dat hij het archeologisch archief zou gaan aantasten. Gezien dit niet zo maar mag heeft hij dit gemeld bij het museum in Purmerend op de Kaasmarkt. Gelukkig heeft het museum ons direct benaderd waarna wij actie hebben ondernomen en in overleg zijn gegaan met de eigenaar. Gezien dat het niet haalbaar meer was hier een officieel onderzoek uit te voeren hebben wij de waarneming z.s.m. ingepland. Deze waarneming moet als een toevalsvondst worden beschouwd.

Beemsterburgwal 2-3
Sectie C. Nummer 2464
Opp. 100 m²
Bouwperiode 1880
Goothoogte 7 meter
Gemeentelijk monument

Met vijf leden van onze werkgroep zijn wij aan de klus begonnen. Als eerste moest het puin worden verwijderd wat bij de sloop over de gehele vloer lag verspreid. Gelukkig hadden wij een puinbak kunnen regelen waar dit puin in terecht kon. (Ik denk dat de eigenaar hier erg blij mee was) Na het verwijderen van het puin werden de stenen funderingen zichtbaar welke nu ingemeten, getekend en gefotografeerd konden worden.

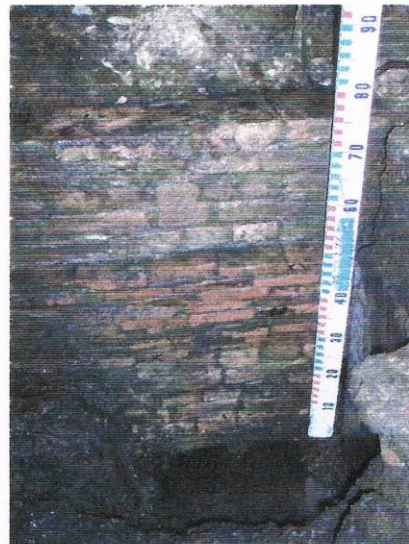
De panden van nummers 2 en 3 zijn in de loop der tijd samengetrokken en het onderzoek richtte zich op dat moment op de locatie van nummer 3. De andere kant van het pand bezit nog een houten vloer welke de eigenaar in de loop der tijd ook zal verwijderen en ons hiervan op de hoogte zal stellen waarna wij nogmaals een waarneming kunnen uitvoeren. Bij het verwijderen van de vloer aan de linkerzijde van het pand heeft de eigenaar veel fragmenten aangetroffen van gebruiks aardewerk en vele oude spijkers. Eén vondst waar hij erg blij mee was is een benen mesje uit de 17e eeuw. Deze vondst blijft in zijn eigen beheer en zal deze ten toon stellen als hij klaar is met de verbouwing.

Bij de waarneming zijn diverse funderingen aangetroffen. In het midden van de locatie was een vierkant bouwsel aanwezig welke waarschijnlijk dienst had gedaan als provisiekast of stookplaatsje. Aan de bakstenen te zien aan de binnenkant van dit vierkant waren duidelijk brandsporen zichtbaar waardoor de gedachte van een stookplaatsje de overhand kreeg. De fundering zuidelijk gelegen in het pand bestond uit 17^e eeuwse bakstenen. Opmerkelijk om te zien was dat halverwege het opmetselen destijds een paar lagen plavuizen zijn gebruikt.

Het "stookplaatsje"

Plavuizen in de fundering

Tijdens de waarneming zijn veel aardewerkfragmenten verzameld welke nog uitgewerkt moeten worden. Twee voorwerpen die we hebben aangetroffen zijn in ieder geval nog vermeldenswaardig. Een achttiende eeuwse fingerhoed waar een kleine knikker in zit en een fragment van een destilleerkolf, een zogenaamde alambiek.

Uit de collectie – Purmerendse bodemvondsten

Tijdens het onderzoek aan het Waagplein in het jaar 1993 werd deze kledinghaak aangetroffen. De messing haak met een lengte van 3,5 centimeter dateert uit het einde van de 16^e of vroege 17e eeuw. (1575-1625) De keerzijde van deze haken zijn meestal glad maar de voorzijden zijn veelal bewerkt. Onze kledinghaak vertoont aan de voorzijde een naar links kijkend mansportret.

Kledinghaken werden gebruikt voor het aan elkaar bevestigen van kledingstukken of mantels. De haken werden aan één zijde aan de stof vastgenaaid (sommige werden ook wel geklemd) en kon men met de haak de losse kledingsdelen met of zonder kledinggoogje aan elkaar bevestigen.

Deze haken vormden ook vaak onderdeel van een kettingsluiting. Hierbij werd een korte ketting gebruikt waaraan weerskanten een kledinghaak bevestigd was. Deze constructie werd gebruikt om openhangende kleding bijeen te houden. Zo'n kettingsluiting werd gevonden in het jaar 2002 tijdens het onderzoek aan de Padjedijk. Deze sluiting met een totale lengte van 16 centimeter dateert uit de late 16e of eerste helft van de 17e eeuw. (1575-1650)

Verwachte opgravingen of waarnemingen:

Van de onderstaande locaties zijn op dit moment nog géén bijzonderheden bekend.

- Beemsterburgwal 12 (de eigenaar heer Koekoek heeft al wel zijn medewerking toegezegd voor een onderzoek)
- Beemsterburgwal 2-3 (de eigenaar heer V.Chirkine geeft ons bericht wanneer wij een waarneming kunnen uitvoeren)
- Terrein Kanaalstraat (v/h Veevoeder- en kunstmesthandel "De Landbouw" van A.J. Schoorl te Purmerend).
- Westerstraat 65-71 (speelgoedwinkel Cruyff).

Literatuur

Verschenen: Jaarboek Waterland 2004
- jaarverslag van het Waterland Archief

Heeft u suggesties of ideeën ter aanvulling of verbetering van ons blad? Schroom niet bel, schrijf, mail of kom gewoon langs op onze clubavond.

De Archeologische Werkgroep wenst een ieder fijne kerstdagen, een goede oude jaarswisseling en een heel goed en gezond 2006.

